

СОСТОЈБА И ПЕРСПЕКТИВИ ВО ПРОИЗВОДСТВОТО НА ВИРЏИНИСКИ ТУТУНИ ВО Р. МАКЕДОНИЈА

Снежана Стојаноска¹, Лазар Стојаноски²

¹Институт за тутун - Прилеп,

²Економски факултет - Прилеп

ВОВЕД

Република Македонија долги години произведуваше познати и признати сорти тутун од ориенталско потекло. Во седумдесетитте години од минатиот век сортната структура се измени и започна производство на вирџиниски тутуни кои што беа барани не само на светскиот пазар, туку и на нашиот пазар.

На денешен степен од развојот на тутунското стопанство, паралелно со производството на ситнолисни ароматични типови тутун, неопходно е да се бараат интензивни патишта за воведување на порентабилни крупнолисни вирџиниски сорти во реони каде што постојат погодни услови за нивно производство. Поволните почвено-климатски услови во одредени реони на Р. Македонија овозможуваат производството на вирџиниски тутуни да биде што помасово раширено.

Во последниве години просечното производство од околу 1100 тони не ги задоволува потребите на фабрикацијата на цигари од вирџиниски тутуни, затоа недостатокот на бараната тутунска сировина се надополнува од увоз.

Денес производството на вирџиниски тутуни во Р. Македонија се реализира преку две организациони форми и тоа: сопствено производство и кооперантски односи.

Во Р. Македонија производството на вирџиниски тутуни повеќе се остварува во форма на кооперантски односи, меѓутоа сепак оваа организациона форма во наши услови не е доволно развиена, затоа нашите идни настојувања ќе бидат насочени кон унапредување на оваа форма во производството на вирџиниски тутуни.

Преку еден ваков начин на

организација ќе дојде до зголемено производство на вирџиниските тутуни во нашата Република, се разбира доколку природните услови го дозволуваат тоа.

Цел на истражувањето е да се согледа состојбата и перспективите на производството на вирџиниски тутуни во Р. Македонија, во одделни организациони форми, се мисли на организациона форма на сопствено производство и организациона форма на кооперативни односи, посебно нагласувајќи го оствареното производство на зелена и сува маса - kg/ha и остварен принос по единица површина грамови по страк зелен и сув тутун.

Предмет на истражувањето се организационите форми и тоа: организациона форма на сопствено производство А.Д. "Тутунски комбинат" - Прилеп и организациона форма на кооперативни односи: А.Д. "Табак" - Охрид и А.Д. "Македонски тутуни" - Ресен.

Метод на истражување. Во истражувањето на овој труд користени се: аналитичкиот, калкулативниот и методот на набљудување, а посебно место наоѓа и методот на анкетирање. Во суштина овој метод презентира податоци и информации што ја рефлектираат денешната состојба и перспективните можности при производството на вирџиниски тутуни во Р. Македонија. Податоците што се презентирани во трудот се добиени од документацијата на акционерските друштва што се наш предмет на истражување.

Извори на податоци. Како извори на податоци користени се секундарни интерни и секундарни екстерни извори на податоци.

ОРГАНИЗАЦИОНА ФОРМА НА СОПСТВЕНО ПРОИЗВОДСТВО А.Д."ТУТУНСКИ КОМБИНАТ"- ПРИЛЕП

Во А.Д. "Тутунски комбинат" - Прилеп во периодот до 2002 година кога постоеше производство, сите фази почнувајќи од производството на расад, нивското производство, бербата, сушенето и обработката се изведуваат со ангажирање на средства и работна сила од акционерското друштво. Производството во оваа организациона форма ги имаше сите карактеристики на плантажно производство, застапено беше на оптимални површини, а тоа овозможуваше максимална употреба на современи агротехнички мерки, употреба на расположлива механизација, како и сушење на тутунот во комплекс изградени сушници (концентриран капацитет), се до извршувањето на основната обработка и класирањето на тутунот по трговски класи.

Во реколтите 2003 и 2004 година А.Д."Тутунски комбинат" - Прилеп престана со производство на вирџиниски тутуни. За оваа состојба секако дека постојат објективни фактори, пред се тоа се транзиционите процеси и промената на сопственоста на капиталот. Меѓутоа, не треба да се испуштат

од вид поволните фактори што ги поседува оваа организациона форма. Пред се треба да се зголеми иницијативноста на акционерите повторно да се отпочне со производство на вирџиниски тутуни, да се остваруваат посолдни резултати, особено кога се знае дека овде се наоѓа и најголемата фабрика за цигари во Р. Македонија, која е голем потрошувач на вирџиниска тутунска сировина.

Од податоците за производството на вирџиниски тутуни во организационата форма на сопствено производство А.Д."Тутунски комбинат" - Прилеп дадени во Табела 1 и Графикон 1, може да се констатира следното: на просечна површина од 273 ha расадени се во просек 23.060 стракови по хектар, просечното производство на зелена маса изнесува 9127 kg/ha, сува маса 1437 kg/ha што значи односот зелен спрема сув тутун изнесува просечно 6,3:1.

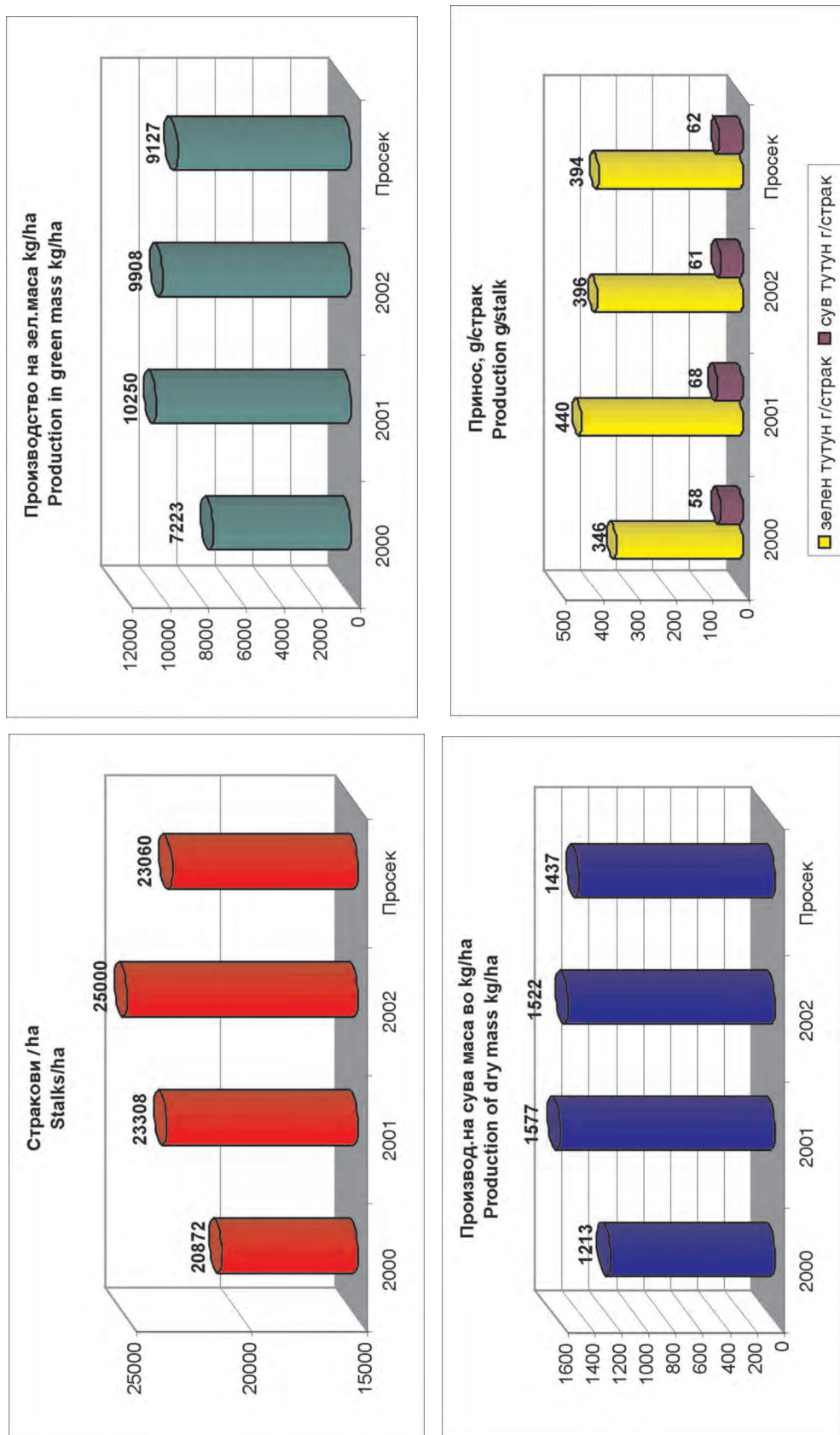
Што се однесува до просечниот принос по единица површина-грамови по страк, добиени се 394 g/страк зелен и 62 g/страк сув тутун.

Табела 1 Производство на вирџиниски тутуни во сопствено производство,
А.Д. "Тутунски Комбинат" - Прилеп
Table 1 Production of Virginia tobaccos in the company of private production
A.D. "Tutunski Kombinast" - Prilep

во килограми
in kg

Година Year	Површина во ha Area	Вкупен бр. на стракови Total number of stalks	Страков и по ha Stalks/ ha	Оства- рено произв. во зелена маса Realized production in green mass	Произв. на зел.маса kg/ha Production in green mass	Оства- рено произв. во сува состојба Realized production in dry mass	Производ. на сува маса во ha Production of dry mass	Однос на зелен : сув тутун Ratio green:dry tobacco	Грамови по страк grams/ stalk	
									зелен тутун Green tobacco	сув тутун Dry tobacco
2000	305	6.366.000	20.872	2.202.875	7.223	370.000	1213	5,9:1	346	58
2001	260	6.060.000	23.308	2.665.000	10.250	410.000	1577	6,5:1	440	68
2002	255	6.375.000	25.000	2.526.490	9.908	388.000	1522	6,5:1	396	61
Просек	273	6.267.000	23.060	2.464.788	9.127	389.000	1437	6,3:1	394	62

Графикон 1 Производство на вирџиниски тутуни во сопствено производство,
А.Д. "Тутунски Комбинат" - Прилеп
Figure 1 Production of Virginia tobaccos in the company of private production
A.D. "Tutunski Kombinat" -Prilep

ПРОИЗВОДСТВО НА ВИРЏИНИСКИ ТУТУНИ ВО ОРГАНИЗАЦИОНА ФОРМА НА КООПЕРАТИВНИ ОДНОСИ И А.Д. "ТАБАК" - ОХРИД

Во А.Д. "Табак"- Охрид во основа се одвиваат следните производни фази: расадопроизводството, откуп на тутунот во зелена и сува маса, сушење на зелениот тутун во сушниците кои се сопственост на акционерското друштво, класирање и обработка на исушениот тутун во индустриски (трговски класи). Исто така, и кај кооперантите кои склучуваат договор со акционерското друштво се изведуваат сите фази на производство почнувајќи од расадување, па се до неговата продажба во зелена или сува состојба. Дел од кооперантите кои располагаат со сопствени сушници тутунот го предаваат на акционерското друштво во сува состојба. Најделикатен однос помеѓу акционерските друштва и кооперантите претставува способноста на кооперантот да го изведува примопредавањето и продажбата на тутунот во оптимална технолошка зрелост, а недоволната технолошка зрелост или пак

презреаност, можат негативно да се одразат врз крајниот квалитет на тутунот во акционерското друштво каде што се врши сушење и понатамошно обработување на предадениот тутун.

Во сегашниов период во оваа организациона форма се склучуваат мал број на договори со кооперантите, така да производството е сосема намалено.

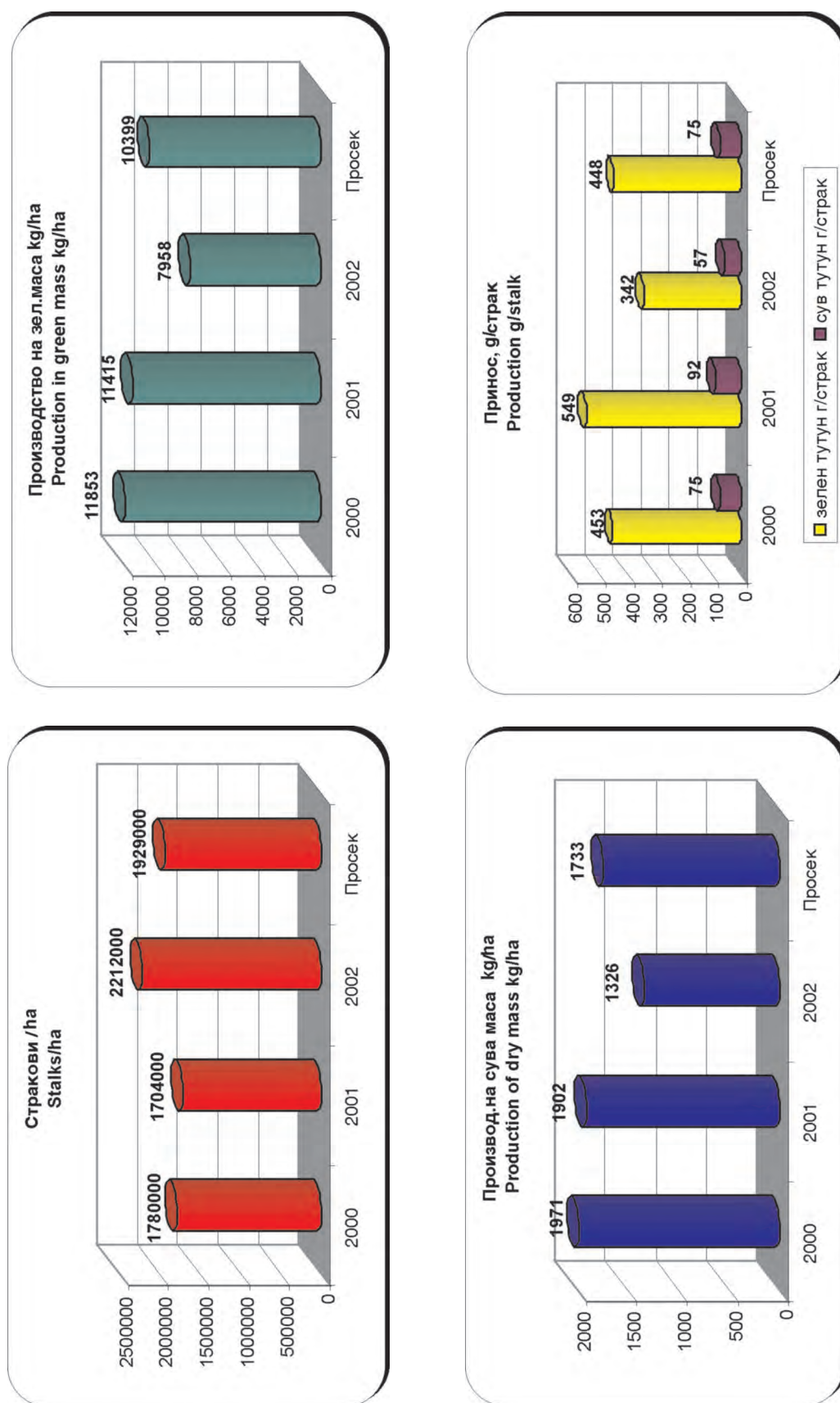
Ако ги погледнеме податоците што го карактеризираат производството на вирџиниски тутуни во А.Д. "Табак" - Охрид презентирани во Табела 2 и Графикон 2 ќе утврдиме дека на просечна површина од 82 ha засадени се 23413 стракови по ha, остварено е просечно производство од 10.399kg/ha, зелена маса и 1733kg/ha сува маса. Односот на зелена спрема сува маса изнесува во просек 6,0:1, а што се однесува до приносот по единица површина, остварено е просечно 448 грама зелен тутун по страк и 75 грама сув тутун по страк.

Табела 2 Производство на вирџиниски тутуни во организациона форма на кооперативни односи, А.Д. "Табак" - Охрид
Table2 Production of Virginia tobaccos in the company with cooperative relations, A.D. "Tabak" - Ohrid

во килограми
in kg

Година Year	Површина ha Area	Вкупен број на стракови Total number of stalks	Стракови по ha Stalks/ha	Остварено производ. во зел. состојба Realized production in green mass	Производ. на зел. маса kg/ha Production in green mass	Остварено производ. во сува состојба Realized production in dry mass	Производ. на сува маса по ha Production of dry mass	Однос на зелен : сув тутун green:dry tobacco	Грамови по страк grams/stalk	
									зелен тутун Green tobacco	зелен тутун Green tobacco
2000	68	1.780.000	26176	806.000	11.853	134.000	1971	6,0:1	453	75
2001	82	1.704.000	20780	936.000	11.415	156.000	1902	6,0:1	549	92
2002	95	2.212.000	23284	756.000	7.958	126.000	1326	6,0:1	342	57
Просек	82	1.929.000	23413	832.000	10.399	139.000	1733	6,0:1	448	75

Графикон 2 Производство на вирџиниски тутуни во организациона форма на кооперативни односи, А.Д. "Табак" - Охрид
Figure 2 Production of Virginia tobaccos in company with cooperative relations A.D. "Tabak" - Ohrid

ПРОИЗВОДСТВО НА ВИРЏИНСКИ ТУТУНИ ВО ОРГАНИЗАЦИОНА ФОРМА НА КООПЕРАТИВНИ ОДНОСИ, А.Д."МАКЕДОНСКИ ТУТУНИ"- РЕСЕН

Поорганизирано производство на вирџински тутуни во кооперација со индивидуални тутунопроизводители започна во периодот на 1984 и 1985 година во акционерското друштво А.Д."Македонски тутуни" - Ресен.

Во овој период се одгледуваше Македонската вирџинска сорта МВ-1 на површина од 30 хектари. Во 1999 година нејзиното производство се зголеми и го сврти интересот на голем број тутунопроизводители (кооперанти) да произведуваат што поголема количина од овој тип тутун.

Истражувањата направени во последниве години покажаа дека во Ресенскиот произведен реон скоро не постојат кооперативни односи со индивидуални тутунопроизводители, најчесто производството се остварува во селата: Могила (Битолско), Дебреште, (Прилепско), Пласница (Македонски брод) и Кукуречани (Ботолско). Најголем дел од производството (80%) се остварува во село Могила, а само 20% во другите горенаведени села.

Производството во ова акционерско друштво во реколтата 2004 година е прекинато.

Од податоците за производството на вирџински тутуни во А.Д. "Македонски тутуни" - Ресен, (Табела 3 и Графикон 3) може да се види дека на просечна површина од 127 ha засадени се 22400стракови по ha,

остварено е просечно производство од 9241kg зелена маса по хектар, 1577kg сува маса по хектар, што значи односот на зелен спрема сув тутун изнесува 5,9:1. По однос приносот по единица површина остварено е просечно 414g/страк зелен тутун и 71 g/страк сув тутун.

Истражувањата на производството во А.Д."Тутунски комбинат" - Прилеп - организациона форма на сопствено производство, А.Д."Табак" - Охрид и А.Д. "Македонски тутуни" - Ресен, организациона форма на кооперативни односи, недвосмислено покажаа дека секој од нив има свои предности и недостатоци:

Производството во А.Д. "Тутунски комбинат" - Прилеп поседуваше карактеристики на плантажно производство бидејќи располагаше со најголема површина, додека во А.Д. "Табак" - Охрид и А.Д. "Македонски тутуни" - Ресен имаше остварено поголемо просечно производство на зелена и сува маса по хектар и поголем принос по единица површина - g/страк зелен и сув тутун.

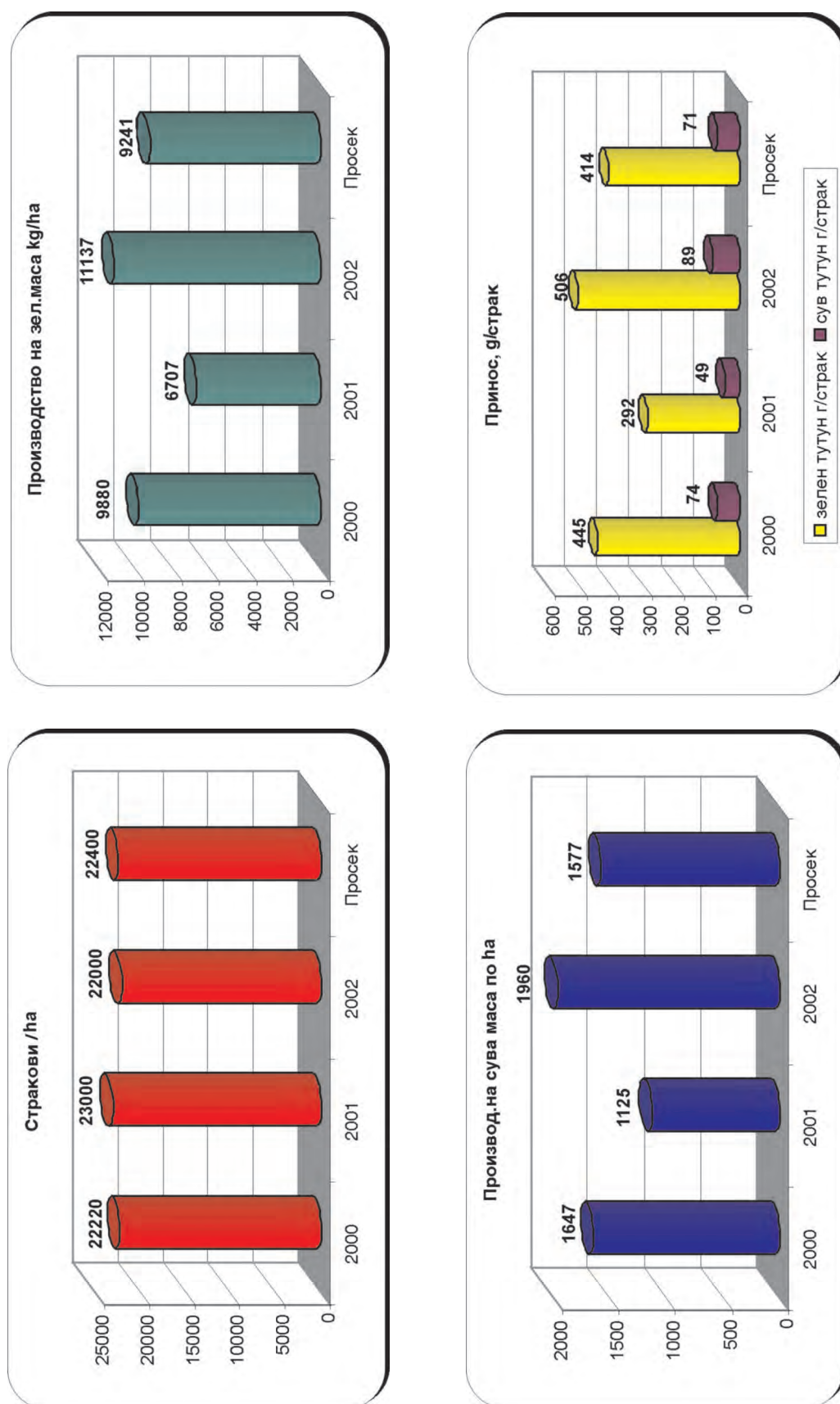
За таа цел на производителите на вирџински тутуни во нашата Република им сугерираме во потполност да ги искористат предностите на онаа организациона форма што е најдостапна за производителот-кооперантот и во поблиска перспектива го зголемат производството по единица површина, користејќи најсовремени агротехнички мерки.

Табела 3 Производство на вирџински тутуни во организациона форма на кооперативни односи,
А.Д. "Македонски тутуни" - Ресен
Table 3 Production of Virginia tobaccos in the company with cooperative relations,
AD "Makedonski Tutuni" - Resen

Година Year	Површина ha Area	Вкупен број на стракови Total number of stalks	Стракови по ha Stalks/ha	Остварено производ. во зел. состојба Realized production in green mass	Производ. на зел. маса kg/ha Production in green mass	Остварено производ. во сува состојба Realized production in dry mass	Производ. на сува маса по ha Production of dry mass	Однос на зелен : сув тутун green:dry tobacco	Грамови по страк grams/stalk	
									зелен тутун Green tobacco	сув тутун Dry tobacco
2000	150	3.333.000	22.220	1.482.000	9.880	247.000	1647	6,0:1	445	74
2001	80	1.840.000	23.000	536.591	6.707	90.000	1125	6,0:1	292	49
2002	51	1.122.000	22.000	567.967	11.137	100.000	1960	5,7:1	506	89
Просек	127	2.098.000	22.400	862.186	9.241	146.000	1577	5,9:1	414	71

во килограми
in kg

Графикон 3 Производство на вирџиниски тутун во организациона форма на кооперативни односи, А.Д. "Македонски тутуни" - Ресен
Figure 3 Production of Virginia tobaccos in company with cooperative relations
A.D. "Makesonski Tutuni" - Resen

ЗАКЛУЧОК

Врз основа на презентираниот проблематика во ова истражување ќе наведеме неколку заклучни согледувања:

1. Р. Македонија претставува традиционален производител на познати и признати ароматични типови тутун. Денес постои тенденција на стагнација во производството на вирџински тутуни се разбира во колку природните услови го дозволуваат тоа.

2. Организационата форма на сопствено производство А.Д. "Тутунски комбинат" - Прилеп располагаше со поголеми површини засадени со вирџински тутуни, наспротив во организационата форма на кооперативни односи А.Д. "Табак" - Охрид и А.Д. "Македонски тутуни" - Ресен имаше остварено поголемо просечно производство на зелена и сува маса по хектар и поголем принос по единица површина g/страк зелен и сув тутун.

3. На производителите на вирџински тутуни во нашата Република им сугерираме во потполност да ги искористат предностите на секоја организациона форма со цел да се

зголеми приносот по единица површина.

4. Не треба да заборавиме дека нашата држава мора да превземе соодветни активности кои ќе овозможат зголемено производство на овој тип тутун.

5. Перспективата на вирџинските типови тутун е тесно поврзана со односот на побарувачката и потрошувачката на тутунска суровина од која зависи производството и потрошувачката на цигари.

6. Од испитувањата направени во одделни организациони форми на производство на вирџински тутуни во Р. Македонија може да се донесе краен заклучок дека кај нас се јавува дефицит на вирџински тип тутун кој денес и во иднина може да се надолжни со поголемо залагање на научните и стручни работници пошироко во тутунското стопанство на Р. Македонија.

7. Порастот на производството на вирџински тутуни на светско ниво треба да се рефлектира во зголемувањето на производството на овие типови тутун и во Р. Македонија.

ЛИТЕРАТУРА

1. Стојаноска С; 2002. Производство и производна организација на тутунот од типот вирџинија во одредени организациони форми во Р. Македонија. Тутун бр.9-10.

2. Стојаноска С; Стојаноски Л; 2002. Регионална застапеност и перспективи во производството на вирџински тутуни во Р. Македонија (печат).

3. Стојаноска С; Стојаноски Л; 2003. Дизајнирање на оптимална организација на производството на тутун од типот вирџинија во Р. Македонија. Меѓународен симпозиум - CORESTA-PHYTO MEETING-BUCHAREST,

Романија, 12-17 октомври..

4. Стојаноска С; 2003. Изнаоѓање на најпогодна организациона форма за производство на вирџински тутуни во Р. Македонија - Проект одобрен од министерството за образование и наука на Р. Македонија.

5. Изворни податоци од организациите - акционерски друштва што произведуваат вирџински тутуни : А.Д. "Тутунски комбинат" - Прилеп, А.Д. "Табак" - Охрид и А.Д. "Македонски тутуни" - Ресен

SITUATIONS AND PERSPECTIVES IN THE PRODUCTION OF VIRGINIA TOBACCOS IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA

Snezana Stojanoska¹, Lazar Stojanoski²

¹Tobacco Institute - Prilep

²Faculty of economy

SUMMARY

The long tradition in growing Virginia tobaccos in R. Macedonia is now oriented toward two forms of ownership: private and cooperate. AD "Tutunski Kombinat" -Prilep, AD "Tabak"-Ohrid and AD "Makedonski tutuni"-Resen are taken as representatives of these forms.

Republic of Macedonia gives optimum soil and climate conditions which make solid ground for increasing production of Virginia tobacco.

The analyses showed that each form of ownership has its own advantages and disadvantages resulting from the form of organization itself. In the future period, special attention should be paid to the cooperate form of ownership.

Our investigations were aimed toward presentation of situations and perspectives in production of Virginia tobacco in some companies in the Republic of Macedonia.

Our country must undertake certain activities which will enable increase in the production of Virginia tobacco.

Special accent during investigation was put on the production of green and dry mass (kg/ha) and achieved yield per unit area (g/stalk) green and dry tobacco.

Author's address:

*Snezana Stojanoska
Toabcco Institute - Prilep
Kicevski pat bb, 7500 Prilep
Republic of Macedonia*